

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                                    |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| В. М. Мельниченко<br>УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.<br>КРАЙ У ДОБУ ТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ .....                                    | 3  |
| В. М. Лазуренко<br>ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЄЗНАВЧОГО<br>РУХУ У КОНТЕКСТІ 70-РІЧЧЯ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ .....                                     | 11 |
| Г. М. Голиш<br>Л. Г. Лисиця<br>ТВОРЧИЙ ДОРОБОК КРАЄЗНАВЦІВ ЧЕРКАЩИНИ<br>В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ<br>ПРОТИ УКРАЇНИ (2022–2023 РР.) ..... | 15 |
| <b>ІСТОРІЯ КРАЮ ДО УТВОРЕННЯ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.<br/>ВИДАТНІ ПОСТАТІ</b>                                                                           |    |
| А. П. Єфремцева<br>ВИКОПНА ФАУНА ЛУЗАНІВСЬКОГО ВІДСЛОНЕННЯ<br>ПАЛЕОГЕНОВОЇ ДОБИ КАЙНОЗОЙСЬКОЇ ЕРИ .....                                            | 23 |
| Д. П. Куштан<br>ЧЕРКАСЬКЕ СТАРОСТВО У ХVІІІ СТОЛІТТІ:<br>ІСТОРІЯ В ОСОБАХ .....                                                                    | 28 |
| Т. Ю. Полякова<br>КОРСУНЩИНА: АДМІНІСТРАТИВНИЙ УСТРІЙ<br>(КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ) .....                                                | 37 |
| В. М. Коханчук<br>РОДОВІД ГРАФСЬКИХ РОДИН ПОНЯТОВСЬКИХ<br>ТА БУТУРЛНИХ .....                                                                       | 45 |
| А. С. Терещук<br>УМАНЩИНА В ЕГО ДОКУМЕНТАХ ПОЛЬСЬКИХ<br>ШЛЯХТИЧІВ НАПРИКІНЦІ ХІХ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. ....                                            | 53 |
| З. В. Священко<br>УМАНСЬКЕ ЗЕМСТВО ТА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО<br>ПОШИРЕННЯ АГРОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ .....                                                   | 58 |

|                                                                                                                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Л. О. Абашина<br>Я. Л. Швачко<br>ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ МІСТА ЧИГИРИНА В ПЕРІОДИЧНІЙ<br>ПРЕСІ ТА НА АФШАХ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ .....                                                             | 62  |
| К. Г. Бульба<br>УРОДЖЕНЦІ МОНАСТИРИЩИНИ МИТРОПОЛИТИ ВАСИЛЬ<br>ЛИПКІВСЬКИЙ ТА МИКОЛА БОРЕЦЬКИЙ – ВІДРОДЖУВАЧІ<br>ТА БОРЦІ ЗА СТАНОВЛЕННЯ І УТВЕРДЖЕННЯ<br>УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ ..... | 67  |
| В. В. Шокун<br>УРОДЖЕНЦІ КАНІВЩИНИ – УЧАСНИКИ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ<br>ПРОЦЕСІВ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.                                                                               | 75  |
| Т. А. Клименко<br>ЧЕРКАЩАНИ – БОРЦІ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ<br>1920 – 1930-х РР. ....                                                                                                                   | 80  |
| І. П. Мірошник<br>ТЕРЕЩЕНКИ – РОДИНА МИТЦІВ ЗІ ЗВЕНИГОРОДЩИНИ ....                                                                                                                              | 85  |
| О. З. Силка<br>С. І. Береговий<br>СПРАВА ЧЕРКАСЬКОЇ «ПРОСВІТИ» 1937 Р. ....                                                                                                                     | 90  |
| А. І. Перепелиця<br>ДО ІСТОРІЇ СВЯТО-КАЗАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЧИГИРИНІ<br>(ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-х–2020-ті РР.) .....                                                                                  | 95  |
| Н. О. Пугач<br>ТИМОФІЙ ОНОПА ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК<br>УКРАЇНСЬКОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ ХХ СТ. ....                                                                                                | 107 |
| <b>УТВОРЕННЯ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-<br/>ЕКОНОМІЧНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК</b>                                                                                                      |     |
| <hr/>                                                                                                                                                                                           |     |
| О. Г. Шамрай<br>ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ<br>КОНФЕРЕНЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА ФОРМА ДОСЛІДЖЕННЯ<br>ІСТОРІЇ ЧЕРКАЩИНИ .....                                                                    | 112 |

|                                                                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| І. В. Десятников<br>«ЕКОНОМІЧНИЙ СЕПАРАТИЗМ» ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ<br>У ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ<br>СИСТЕМИ (1989–1991 РР.) .....                     | 116 |
| Н. М. Степанова<br>ГНУЧКІ НАВИЧКИ ДЛЯ УСПІШНОСТІ В ЖИТТІ:<br>ДЕКІЛЬКА ПОРАД ДИРЕКТОРА ЗІ ШКОЛИ НАД РОССІЮ ....                                                | 121 |
| В. П. Козоріз<br>ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ОЛЕКСАНДРА ДОРОШЕНКА –<br>УЧИТЕЛЯ ВЕЛИКОХУТІРСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ<br>ШКОЛИ У 1967–1985 РР. ....                              | 125 |
| Ю. В. Барвінок<br>ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОГО ГЕНЕТИКА І СЕЛЕКЦІОНЕРА<br>РОСЛИН ВОЛОДМИРА МОРГУНА В ПРОДОВОЛЬЧУ<br>БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ .....                              | 132 |
| О. І. Володько<br>ПОРТРЕТ НА ТЛІ ЕПОХИ: ОГЛЯД МЕМОРІАЛЬНОЇ<br>КОЛЕКЦІЇ ОЛЕКСАНДРА ШЕВЧЕНКА, ГОЛОВИ<br>ЧЕРКАСЬКОГО МІСЬКВИКОНКОМУ У 1958–1963 РР. ....         | 137 |
| К. С. Бугаєнко<br>ІСТОРІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ НА ЧЕРКАЩИНІ<br>(ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИГИ «БІБЛІОТЕЧНА<br>СПРАВА ЧЕРКАЩИНИ: ВІД ПЕРШОДЖЕРЕЛ<br>ДО СЬОГОДЕННЯ» ..... | 141 |
| О. І. Чепурний<br>З ІСТОРІЇ СТАДІОНУ «КОЛОС» У МІСТІ ЧИГИРИН .....                                                                                            | 147 |
| О. А. Мушта<br>ДМИТРО ПАВЛИЧКО І ВИБОРЧА КАМΠΑНІЯ ДО<br>ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 1994 РОКУ НА КАМ'ЯНЩИНІ .                                                      | 152 |
| Л. О. Шмиголь<br>ЯК БОРОВИЦЯ «НА СТЕП» ПЕРЕСЕЛЯЛАСЯ<br>(МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ І ФАКТІВ) .....                                                                      | 161 |

|                                                                                                                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| В. С. Зозуля<br>ПРАЦІ КРАЄЗНАВЦІВ ЧЕРКАЩИНИ У РЕЦЕНЗІЯХ<br>НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «КРАЄЗНАВСТВО» .....                                                               | 167 |
| М. В. Клименко<br>З ІСТОРІЇ УПРАВЛІННЯ МІСТОБУДУВАННЯ ТА<br>АРХІТЕКТУРИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ<br>ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ .....                                       | 171 |
| Л. Т. Демченко<br>ІСТОРІЯ ВІДДІЛУ КРАЄЗНАВСТВА ЧЕРКАСЬКОЇ<br>ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА .....                                                       | 176 |
| Б. Г. Кулинич<br>ЧЕРКАЩИНА СПОРТИВНА (1954–2024) .....                                                                                                             | 180 |
| Ю. М. Руденко<br>ЗРАЗКОВИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ ГРИГОРІЯ<br>СКОВОРОДИ У СЕЛІ КОВРАЙ: ВІД СТВОРЕННЯ<br>ДО СЬОГОДЕННЯ .....                                            | 184 |
| Н. І Доан<br>ІСТОРІЯ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК<br>ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН І СПІВРОБІТНИЦТВА<br>МІЖ МІСТОМ ЧЕРКАСИ (УКРАЇНА) ТА ЗАРУБІЖНИМИ<br>МІСТАМИ-ПОБРАТИМАМИ ..... | 191 |
| <b>У ЧАС ВИПРОБУВАНЬ: ЧЕРКАЩАНИ – ЗАХИСНИКИ<br/>УКРАЇНИ У ЛАВАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ ТА<br/>УЧАСНИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ</b>                                               |     |
| Л. І. Юлкіна<br>ГЕРОЇ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ, ЗАХИЩАЮЧИ УКРАЇНУ,<br>ЖИВУТЬ В НАШИХ СЕРЦЯХ (ПАМ’ЯТІ ВОЇНІВ<br>ІЗ СІЛ СТЕЦІВКА І ГАЛАГАНІВКА ЧИГИРИНСЬКОЇ ОТГ) ....           | 196 |
| С. П. Шмиголь<br>ОБОРОННИЙ ТА ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В СЕЛІ РАЦЕВЕ<br>НА ЧИГИРИНЩИНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ОСОБИСТИХ<br>ІСТОРІЙ ЙОГО УЧАСНИКІВ .....                             | 200 |

|                                                                                                                                                          |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| І. М. Яковенко<br>В. В. Горбенко<br>ЕДУАРД БАРДІН – ЗАХИСНИК УКРАЇНИ З<br>ЧИГИРИНСЬКОГО КРАЮ .....                                                       | 207 |
| О. М. Ісаєва<br>Т. В. Осипенко<br>ДІЯЛЬНІСТЬ КАНІВСЬКОГО ВОЛОНТЕРСЬКОГО ЦЕНТРУ<br>ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ .....                              | 211 |
| Л. Д. Дядик<br>АНАТОЛІЙ ЛУПІНІС: ШЛЯХ НЕСКОРЕНОГО ГЕРОЯ .....                                                                                            | 219 |
| Г. М. Таран<br>КРИВИЙ АНАТОЛІЙ ГЕОРГІЙОВИЧ – ЖИТТЯ ВІДДАНЕ<br>ЗА ВОЛЮ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ .....                                                       | 223 |
| Н. Ф. Левченко<br>ВІКТОР ГУГЛЕНКО – СТАРШИЙ СЕРЖАНТ<br>ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, ВІДДАВ ЖИТТЯ ЗА УКРАЇНУ ...                                                 | 228 |
| Л. Д. Дядик<br>Н. Д. Вітавська<br>ДОЛАЮЧИ ВИКЛИКИ: СЛУЖИМО СУСПІЛЬСТВУ<br>(ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ЧЕРКАЩИНИ В УМОВАХ<br>РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ) ..... | 230 |

Науково-популярне видання

## **ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ: ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ В 70 РОКІВ**

**Історико-документальні нариси до 70-річчя  
утворення Черкаської області**

*Нариси подаються в авторському редагуванні*

Технічний редактор,  
обкладинка  
Оригінал-макет

С. А. Кандич  
С. Г. Кандич

Підписано до друку 07.05.2024. Формат 60х84 1/16.  
Папір офсет. Ум. друк. арк. 18,73.  
Зам. № 17. Тираж 300 прим.

**«Вертикаль»**

**Видавець, виготівник, друк ФОП Кандич С. Г.**  
Свідоцтво про Державну реєстрацію ДК №1335 від 23.04.2003 р.  
18000, м. Черкаси, вул. Б. Вишневецького, 2.  
Тел. 067-292-21-83  
E-mail: vertical2003@ukr.net